

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Հայ-թուրքական համագումարը: ԳԱՐ. ՆՆԳԻԲԱՐԵԱՆ:—Գարունը հայոց աշխարհում. հայ գիւղացու պէտքերը. ինչ տեսակ օգնութիւն է հարկաւոր նորան. գործունէութեան ընդարձակ տարածք—Ս. Էջմիածնի միաբանութիւնը սեպակում է: Խորհրդակցութիւն դպրոցական գործի համար: Դպրոցական համագումար:—Երեւանի թեմական դպրոցի աշակերտների գործադուլը, Ղարաբաղի թեմի դպրոցի աշակերտների պահանջները եւ Ներսիսեան դպրոցի աշակերտների դասադուլը:—Թիֆլիզի հայոց բարեգործական ընկերութիւնը: Հայունեաց բարեգործական ընկերութիւնը եւ նորագործունէութիւնը: Իրամատիքական ընկերութիւն: «Հայկազեան քաղաքակրթական միութիւն»:—Պետական խորհուրդ եւ Պետական Ինւմա: ՏԵՂԵԱԿ—Ներքին լուրեր:—Նամակ խմբագրութեան. ՀԱՅԿ ՏԵՐ-ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՐԵԱՆ

Վերջացաւ հայ-թուրքական կատակերգութեան և վերջին պաշտօնական ներկայացումը:

Մենք արդէն փորձով գիտենք, թէ ինչ երևելի հետեանքներ կարելի է սպասել այս բոլոր ժողովներից: Երբոր փառուարեան սարսափներից յետոյ Բազու էլ գններալ—նահանգապետի համաձայնութեամբ նոյնատեսակ կռիւտէ կազմուեց, այնտեղ էլ կային մարդիկ, որոնք գիտէին թէ ինչ միջոցներով կարելի է վերջ տալ կոտորածներին և առաջարկեցին՝ նախ մեղաւորներին պատժելու կարևորութիւնը և երկրորդ շնասների հատուցումը: Այն ժամանակ էլ թուրքերը չհամաձայնեցին և հայերն էլ լռեցին և յետագայ սարսափները անխուսափելի դարձան:

Այս բոլոր նիստերի ժամանակ ամենից գլխաւոր հարցը չառաջարկուեց: Ոչոք չհարցրեց իշխանութեան ներկայացուցիչներէ՝ թէ արդեօք կամ Կովկասում կառավարութիւն թէ ոչ: Եթէ կառավարութիւն կայ, այն ժամանակ նա պարտական է իւր հպատակների կեանքը և գոյքը պահպանել, որպէս և անմիջապէս իրօք պարզել տեղի ունեցած անկարգութիւնների պատճառները, երևան հանել մեղաւորներին և արդարացի պատ-

ժի ենթարկելու Այս բոլորը մի ամբողջ տարի է չի կատարուում: Իսկ եթէ կառավարութիւն չկայ և կոռուղ կողմերը իրենք պիտի հնար գտնեն կոտորածների առաջն առնելու, այն ժամանակ համագումարները պիտի դաւառնեցուցնու լինեն և առանց իշխանութեան ներկայացուցիչների:

Թուրք պատգամաւորները ըստ վարմունքների, նրանց պաշտպանութիւնը ոստիկանութեան, նրանց բողոքը անկարգութիւնների պատճառները և մեղաւորները երևան հանելու դէմ, կառավարութեան մի ամբողջ տարուայ յանցաւոր անգործութեան հետ միասին վերցրած, մեզ բերում են այն անխախտ համոզման, որ այս համագումարից էլ ոչինչ չի դուրս գալ:

Չէ որ Բագուի փետրուարեան անցքերի առիթով էլ Բարձրագոյն հրամանով սենատոր Կուզմինսկին եկաւ պատճառները և մեղաւորները երևան հանելու, բայց սենատորը իրօք մի հրաշալի հետազոտութիւն կատարեց Բագուի նահանգի վարչութեան, տնտեսական խնդիրների, արդարադատական խնդիրների վերաբերեալ, բայց ոչ փետրուարի անցքերի: Հէնց գլխաւոր խնդիրը սենատորը ծամծմեց և սուղեց և ես այդ մի քանի անգամ դանազան յօդուածներում ասել եմ: Երկաւկայեցէք, որ սենատորը ամենայն լրջութեամբ գրում է, թէ իզուր հայերը հրաւիրում էին թուրքերին ապստամբուելու Ռուսաստանի դէմ, բայց թուրքերը (այս ամենահաւատարիմ տարրը) մերժեցին հայերին: Եւ ապացոյց էլ է բերում սենատորը, յիշելով, որ Եգիպտոսում հրատարակուող թուրքերէն «Չախրանումա» թերթի մարտի 25 համարում տպագրուած է հայերի այդ հրաւերը: Չարմանալի՜ ըէվիզիա, Եգիպտոսից էլ փաստեր. իսկ թէ արդեօք այդ հրաւերը իրօք Կովկասում եղել է թէ ոչ, ոչ մի փաստ չէ բերում և սենատորը չի կամեցել հետաքրքրուել, թէ արդեօք փետրուարի անցքերի հեղինակները չէ՞ին կարող փետրուարի վեցից յետոյ իրենց յանցանքը ծածկելու համար ուղարկել մի հնարուած պրօկլամացիա և տպել տալ Եգիպտոսում, իսկ Ռուսաստանին շատ սիրող և հաւատարիմ չինովնիկ Կախանովսկուն խնդրել, որ թարգմանի սենատորի համար այդ հազուադիւրս գօկումէնտը (չար լեզուները ասում են, որ հենց այդպէս էլ եղել է): Այսպիսով մինչև անգամ սենատորական ըէվիզիան իսկական պատճառները պարզելուց խուսափել է և բռնել է հայ յեղափոխականների պոչը, որ և թուրքերն են անում:

Արդ՝ էլ ի՞նչ են սպասում սրանցից հայ պատգամաւորները: Նոյն սենատոր Կուզմինսկու հետ աշխատող քննիչ-

ները— խլողովակին և Լեախովիչը բազմաթիւ նիւթեր ունին ժողոված փետրուարի անցքերի մասին, բայց այդ ցուցմունքները կամ մնացին առանց ուշադրութեան կամ նրանցից անխուսափելի եզրակացութիւններ չարուեցին: Այժմ էլ նոյնն է լինելու, եթէ քննութիւնը չկատարուի հասարակութեան ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ և արդար դատաստան չկատարուի մեղաւորների համար: Բայց մենք համոզուած ենք, որ ոչ մէկն է լինելու և ոչ միւսը, քանի որ գոյութիւն կունենան կաշառակեր, ռաից մինչև գլուխ փտած չինովներ և Ռուսաստանի կորստեան պատճառ դառնող պաշտօնեաներ:

ԳԱՐ. ՆՆԳԻԲԱՐԵԱՆ

Անցաւ դաժան, արիւնալի, մահաշունչ ձմեռը. դեռ քանի՜ սերունդներ պէտք է դառն վշտով ու խորին զայրոյթով յիշեն այս ձմեռուալ արհաւիրքներն ու աւերումները: Մեր ջնաշխարհիկ հայրենիքի մի մասը, ամբողջ բանաստեղծական Վրաստանը, շուրջ Բալտեան երկիրները, Լեհաստանը, ամբողջ Ռուսաստանը, կարելի է ասել, մարդկային արեան հեղեղներով ծածկուեցան, մասամբ աւերուեցան, մասամբ հրդեհուեցան և սոսկալի վիճակի մէջ են դիմաւորում ծաղկաթիթի գարնան գալստեանը: Գարժն. արդեօք մեզ համար գարուն կգայ այս տարի, ահա այն սարսափելի հարցը, որ տալիս է ամեն մարդին իրեն. գարնանը կենդանանում է ամբողջ ընտթիւնը և սթափում ձմեռուան խոր քնից, երկրագործն իր դաշտն է հերկում, այգեգործն իր յօտոցն առնում...: Բայց Ուր են մեր երկրագործն ու այգեպանը և ի՞նչ վիճակի մէջ. շատերն են փախել իրենց ճակատի քրտինքով ոռոգած դաշտերից, շատերն են դառն արտասուք թափում իրենց նախկին շէն այգիների կտրտած որթերի ու ծառերի չորացած ու արմատահալ եղած մնացորդները տեսնելով: Քանի՜ տներ ու օջաղներ են քանդուած, գետնի հետ հաւասարեցրած, երկրագործական գործիքները յափշտակուած. Ուր են խեղճ ու մոլոր գիւղացիների միակ սփոփիչները, նրանց ուրախութեան ու ապրուստի աղբիւր «մարալներն» ու «շլյարաններն», «սարդարներն» ու «շէկոները», գիշեր-ցերեկ իրենց զաւակների պէս փայփայած եզն ու գոմէշը, ձին ու կովը: Զկան սրանք, յուսահատուած գիւղացին ան քաշելով ու, ինչպէս ասում են, քթիցը ծուխ արձակելով որոնում է, սար ու ձոր է ընկնում, բայց իզո՛ւր. մի մասը թուրքերի կերպարանք ստացած գայ-